

พื้นดินเป็นถิ่นอาศัย ของบรรดาสรรพสัตว์ทุกชนิด ได้อยู่กันตามอายุวัย วิชากรรมเกิด อยู่ ตาย รุ่งแล้วรุ่งเล่า นอกจากใช้ดินเป็นถิ่นอาศัยแล้วยังใช้ดินมา

เจ็บป่วยไม่รู้สาเหตุเกิดอุบัติเหตุแก่คนที่ถม เป็นต้น คนสมัยก่อนจึงไม่กล้าถม เพราะเคยมีเหตุการณ์ "ซัด" อย่างมากมายมาให้เห็นแล้ว จึงทำให้มีบ่อน้ำโบราณถูกทิ้งไว้ทั่วไป โดยไม่มีคนกล้าถม

พ่ออุ้ยคำมุลวัย 84 ปีกล่าวว่า "น้ำบ่อแก่น (ลูก) นี้มีมานานแล้วให้สังเกตดินที่ (อิฐ) ที่ใช้ก่อจะมีรูปหน้าจั่ว (วีว) คือด้านหนึ่งจะกว้างกว่าอีกด้าน ลักษณะเป็นสี่เหลี่ยมคล้ายหน้าจั่ว"

ดินที่หน้าจั่วยาวประมาณคืบกว่าๆ หนาประมาณสามนิ้วมือ หน้าด้านแคบประมาณสี่นิ้วฟุต หน้าด้านกว้างประมาณหกนิ้วฟุตผู้เขียนลองจับดูเนื้อดินแข็งแกร่งกว่าอิฐทั่วไป ที่น้ำแปลกคือทำไมต้องปั้นอิฐในรูปแบบนี้

พ่ออุ้ยอธิบายว่า "سهลล่า (ช่าง) จะทำแม่แบบจากไม้จริงเป็นรูปหน้าจั่ว ทำไว้หลายๆ อัน หลังจากนั้นต้องหาดินคากเนื้อเหนียวพิเศษมาทุบผสมกับแกลบเล็กน้อย นวดให้ดีแล้วอัดลงแม่แบบ ใช้เชือกหรือด้ายเส้นเล็กปาดหน้าดินให้เรียบนำไปตากแห้ง แล้วนำมาเผา เนื้อแกลบที่ฝังในดินจะถูกความร้อนเผาให้เนื้อดินแข็งแกร่งยิ่งขึ้น ด้วยเหตุนี้เองดินที่หน้าจั่วจะแข็งเป็นพิเศษ"

ข้อดีของดินที่หน้าจั่ว ใช้ก่อรองรับบ่อน้ำโดยให้ส่วนหน้าที่แคบอยู่ด้านใน ส่วนหน้าที่กว้างอยู่รอบวงนอก เมื่อครบรอบวงแล้วก็นำก้อนใหม่วางทับบนรอยค่อก่อนที่อยู่ด้านล่าง โดยไม่ต้องใช้ปูนฉาบ ด้วยลักษณะนี้จะทำให้สายน้ำสามารถซึมลอดผ่านรอยค่อของอิฐเข้ามาได้อย่างไม่ขาดสายไม่ทำให้บ่อน้ำแห้ง มีระดับเท่ากระแสน้ำในสายดินที่อยู่แถวนั้น ขณะเดียวกันดินจะไม่พังเพราะส่วนกว้างด้านนอกถูกอัดแน่นไม่หลุดลงในบ่อ เพราะส่วนในแคบกว่าประกอประกอประกอตามความยาวทำให้เกิดความหนากว่าดินทั่วไป แม้จะก่อในบ่อลึกมากเท่าใดดินที่หน้าจั่วก็คงทน ยิ่งจมอยู่ในน้ำนานยิ่งแข็งแกร่ง จึงทำให้บ่อที่ก่อด้วยดินที่หน้าจั่วอยู่นานนับร้อยๆ ปี โดยไม่ล่มสลายกลายเป็นแผ่นดิน หากไม่ถูกทำลายหรือถูกทับถมเสียก่อน

อานิสงส์ของการให้ทานบ่อน้ำ หรือทานศาลาเป็นของสาธารณะคนโบราณบอกกันว่า "ทานน้ำบ่อ ก่อศาลาได้บุญนัก" (การสร้างบ่อน้ำ ศาลา ทานให้สาธารณะจะได้บุญมาก) เพราะผู้คนสมัยก่อนเดินทางด้วยเท้า รอนแรมไปตามท้องถื่นต่างๆ ได้พัก ได้ดื่มน้ำจากบ่อ .

แหล่งข้อมูล สัมภาษณ์พ่ออุ้ยวัย 84 ปี จำนวน 1 คน
ดินที่หน้าจั่ว บ้านป่ารวก อ.แม่อรม จ.เชียงใหม่.

หน้าจั่ว-ชื่อดินที่คนล้านนา มะหนูกาการปั้นอิฐกันดินในบ่อน้ำ

คัดแปลง ปั้นเป็นวัสดุ อุปกรณ์ เครื่องใช้ให้เหมาะสมกับงาน ดังที่ผู้คนนำเนื้อดินมาปั้นดินที่ (อิฐ) หน้าจั่ว เพื่อใช้งานในการขุดสร้างบ่อน้ำใช้

การพัฒนาหมู่บ้าน ทำให้ชาวบ้านทุกคนร่วมไม้ร่วมมือ ร่วมแรงกายใจ แห้วถางขุดลอกปรับพื้นที่สาธารณะให้เคยินโล่งเพื่อให้ผู้คนเข้ามาพักห่อนเป็นสถานที่พบปะของชาวบ้านได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้กันและกันขณะที่พัฒนาอยู่นั้น หลายๆ คนกำลังก้มมองคูบ่อน้ำโบราณ ที่อยู่ริมขอบพื้นที่กำลังพัฒนา

หลายๆ คนที่เป็นคนรุ่นใหม่บอกว่าจะถมให้เคยิน บ่อน้ำนี้ไม่ใช่แล้วจะได้เนื้อที่มากขึ้น แต่ผู้เฒ่าผู้แก่หลายคนออกปากห้ามไว้ เพราะความเชื่อมีกันว่าหากถมบ่อน้ำจะเกิดการซัดหรือเกิดอาถรรพณ์แก่ผู้ทำ เช่น เกิดอาการ

★ **ดินที่หน้าจั่ว โดย...นิคม พรหมมาแพทย์**
หน้าจั่วโบราณที่ผู้
คนใช้ก่อสร้างบ่อน้ำให้
ความคงทนมีอายุ นับ
ร้อยปี.